

Teresa Kamińska

Uniwersytet Gdański
Wydział Ekonomiczny
Katedra Mikroekonomii
t.kaminska@ug.edu.pl

KRAJE EUROPY ŚRODKOWEJ I WSCHODNIEJ W ŚWIETLE KONCEPCJI ŚCIEŻKI ROZWOJU INWESTYCJI PO AKCESJI DO UNII EUROPEJSKIEJ

Streszczenie: Artykuł stanowi próbę bilansu uczestniczenia krajów Europy Środkowej i Wschodniej w procesach integracyjnych w ramach Unii Europejskiej. Teoretyczną podstawę oceny dokonań ekonomicznych tworzy ścieżka rozwoju inwestycji, mocno osadzona w ekonomii międzynarodowej. Celem artykułu jest odpowiedź na pytanie, czy nowi członkowie poprawili swoją pozycję konkurencyjną po akcesji do UE, przyjmując bezpośrednie inwestycje zagraniczne jako znaczący czynnik internacjonalizacji gospodarki. Przedmiotem dociekań w części empirycznej jest konwergencja dochodu per capita ze średnim dochodem UE jako podstawa wyznaczenia IDP każdego kraju, mierzona wskaźnikiem spójności oraz analiza syntetycznego wskaźnika eksportu BIZ netto (*Net Outward Investment* – NOI).

Słowa kluczowe: bezpośrednie inwestycje zagraniczne (BIZ), ścieżka rozwoju inwestycji (IDP), eksport inwestycji netto (NOI), kraje Europy Środkowej i Wschodniej (KESiW), Unia Europejska (UE).

JEL Classification: F21; F15; O14.

Wprowadzenie

Trwająca od globalnego kryzysu finansowego z poprzedniej dekady niepewność odnośnie do kierunku rozwoju procesów integracyjnych, spowodowała że UE znalazła się na zakręcie z powodu braku jednolitej koncepcji stopnia i tempa intensyfikacji współpracy [Giddens, 2014]. W tym kontekście, zasadne staje się pytanie o zmianę międzynarodowej kondycji krajów ESiW, które przy-

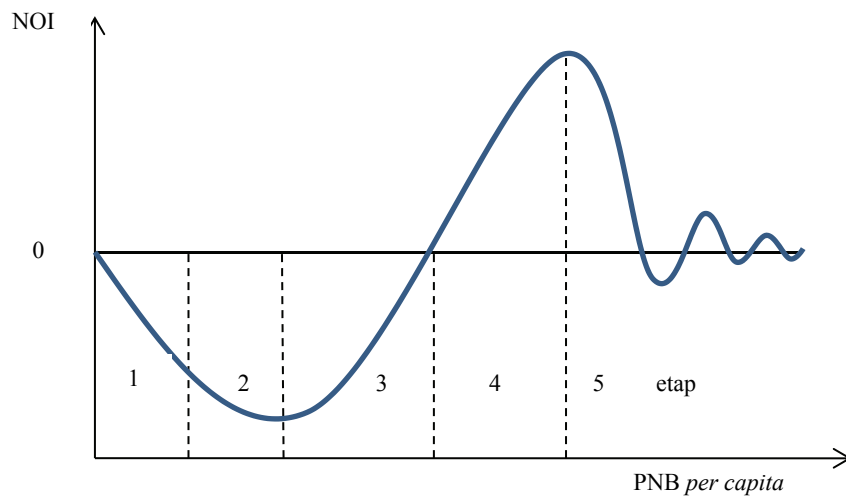
stąpiły do UE 13 lat temu. Odpowiedź na nie jest celem poznawczym artykułu. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne jako najbardziej dynamicznie rozwijająca się w ostatnich dekadach forma międzynarodowej współpracy gospodarczej została uznana za konstrukt najlepiej postrzegający i interpretujący istotę zjawiska internacjonalizacji. W ślad za tym założeniem przyjęto, że najbardziej przydatnym, teoretycznym narzędziem do opisu przemian jest IDP, która pozwala określić cechy gospodarki na poszczególnych etapach rozwoju i jego dynamikę w kontekście roli BIZ. Wnioskowanie, za pomocą opisu statystycznego, oparte zostanie na danych EUROSTAT-u, ponieważ gwarantuje to jednakową metodykę gromadzenia i przetwarzania danych oraz ułatwia komparatystykę.

1. Teoretyczne podłoże rozważań

Koncepcja ścieżki rozwoju inwestycji została rozwinięta przez J.H. Dunninga [1981] jako rozszerzenie i przekształcenie eklektycznego paradygmatu, znanego w literaturze jako (OLI) *Ownership* (specyficzne przewagi własności), *Location* (specyficzne przewagi lokalizacji), *Internalisation* (specyficzne przewagi internalizacji [Dunning, 1980], bez znajomości którego trudno – według jego twórcy – opisać mechanizm umiędzynarodowienia kraju. Obie koncepcje są znane od 1975 r. [Dunning, 2000], dlatego ich przypomnienie będzie oparte jedynie na odwołaniu się do publikacji J.H. Dunninga, traktujących o tych zagadnieniach [Dunning i Lundan, 2008]. Idea IDP to wyodrębnienie etapów rozwoju kraju w zależności od ich skłonności do bezpośredniego zaangażowania się w zagraniczne inwestowanie, które można wyjaśnić za pomocą wcześniejszej eklektycznej teorii [Dunning, 1981].

J.H. Dunning [1981] konstatuje, że znaczenie specyficznych przewag własności, internalizacji i lokalizacji nie są stałą charakterystyką kraju (przedsiębiorstwa), lecz zmienia się w czasie, co powoduje, że określona konfiguracja zmiennych OLI przyciąga różnorodne formy BIZ różnego rodzaju aktywnością, które nie wykluczają się wzajemnie. W danym okresie, im więcej przedsiębiorstw krajowych posiada specyficzne przewagi własności w relacji do przedsiębiorstw w innych krajach, tym silniej działają bodźce do internalizacji, a im bardziej w ich interesie leży eksploatacja przewag, należących do zagranicznych przedsiębiorstw, tym większe prawdopodobieństwo, że zarówno korporacje, jak i kraje będą angażować się w międzynarodową działalność. Podobnie wyjaśniał teorię w ujęciu dynamicznym; zmiany w pozycji kraju odnośnie do odpływu i napływu inwestycji tłumaczył zmianami przewag własności i przewag interna-

lizacji przedsiębiorstw w danym kraju w relacji do przedsiębiorstw w innych krajach lub odpowiednio zmianami w lokalizacji specyficznego majątku (wypożyczenia) w odniesieniu do innych krajów. Obecnie wydaje się oczywista współzależność zmiennych OLI i ich wzajemne przenikanie się, a także coraz trudniejsza do uzasadnienia z upływem czasu osobna tożsamość zmiennych. Udana koordynacja przewag własności krajowych i zagranicznych przedsiębiorstw z ich własnymi przewagami lokalizacji, oraz sposób, w jaki każda przewaga oddziałuje, wyznacza poziom, który gospodarka może utrzymać lub zwiększyć zdolności do tworzenia dobrobytu w czasie [Dunning, 1981].

Rys. 1. Model inwestycyjnej ścieżki rozwoju

Źródło: Dunning i Narula [1993, s. 79].

Koncepcja budowy IDP (rys. 1) pokazuje zależność pomiędzy pozycją inwestycyjną kraju a poziomem rozwoju gospodarczego w odniesieniu do innych krajów. Faza ekonomicznego zaawansowania jest ustalona PNB na głowę (w badaniach empirycznych występuje PKB); miernik ten przyjęto jako wskaźnik absolutnych i komparatywnych przewag konkurencyjnych [Dunning i Narula 1993]. Jako syntetyczną miarę pozycji inwestycyjnej kraju traktuje się zazwyczaj różnicę pomiędzy skumulowaną wartością eksportu i importu inwestycji (zasób inwestycji), czyli:

$$\text{NOI} = \text{EIV}_n - \text{IIV}_n,$$

gdzie:

NOI (*Net Outward Investment*) – skumulowana wartość inwestycji netto kraju n ,

EIV (*Export Investment Value*) – skumulowana wartość eksportu inwestycji z kraju *n*,

IIV (*Import Investment Value*) – skumulowana wartość importu inwestycji do kraju *n*.

IDP wyjaśnia umiędzynarodowienie przedsiębiorstw dzięki zasobowi BIZ na poziomie makroekonomicznym, a NOI wyznacza pozycję kraju w danym czasie i ewoluuje wraz ze wzrostem PNB per capita. Zgodnie z modelem IDP gospodarki krajowe przechodzą przez pięć etapów zależności między dochodem PNB per capita a pozycją na tej ścieżce (NOIP) [Dunning i Lundan, 2008]:

- 1) etap przedindustrialny, przewagi wynikają jedynie z naturalnych walorów, a atrakcyjność gospodarki dla BIZ to zasoby naturalne kraju goszczącego;
- 2) zwiększa się atrakcyjność kraju jako miejsca lokaty BIZ, ale nadal wywóz inwestycji na nieznaczącym poziomie;
- 3) rozwijający się kraj zbliża się do ekonomicznej dojrzałości, następuje spowolnienie tempa napływu BIZ wskutek pogarszania się przewag tradycyjnych, a równocześnie przyspiesza tempo wypływu inwestycji za granicę;
- 4) zwiększa się konkurencyjność przedsiębiorstw dzięki pojawieniu się przewag własności i lokalizacji, a to prowadzi do wyrównania się stóp wzrostu strumieni BIZ napływających i odpływających;
- 5) utrwalają się dotychczasowe trendy, tj. zrównane tempo napływu i odpływu BIZ między krajami o wysokim zaawansowaniu rozwoju gospodarczego, które wykazują największą skłonność do wzajemnej alokacji zasobów (wartość eksportu inwestycji netto oscyluje wokół zera [Dunning i Narula, 1996].

2. Inwestycyjne ścieżki rozwoju krajów ESiW – badanie empiryczne

Przydatność badawczą i użyteczność metodyczną koncepcji IDP pokazuje liczba publikacji J.H. Dunninga i innych ekonomistów, także polskich [Majewska i Buszkowska, 2014]. Najwięcej badań empirycznych zanotowano na przełomie wieków. Opisywano wówczas kraje OECD i osiągnięte przez nie etapy IDP [Kayam i Hisarciklilar, 2009]. W eksploracjach krajów ESiW zwracano uwagę najpierw na BIZ jako istotną determinantę przekształceń systemowych [Jaklič i Svetličič, 2001a], później traktowano BIZ jako czynnik ułatwiający przystąpienie do UE [Kaminski, 2001], w końcu jako konstrukt korzystający ze wzrostu kraju goszczącego, ale także dynamizujący jego rozwój [Ferencikova i Ferencikova, 2012].

Zakładając, że przewagi konkurencyjne (OLI), determinują krajową skłonność do inwestycji za granicą lub przyciągają inwestycje zagraniczne oraz że zmiany konfiguracji przewag powodują zmiany w wartości inwestycji netto, można postawić pytania: czy procesy integracyjne KESiW z UE uaktywniły te zmiany i czy wystąpiły zmiany pozycji konkurencyjnej.

Rok po akcesji do UE, z krajów ESiW można wyodrębnić trzy grupy na podstawie wysokości wskaźnika spójności gospodarek ze Wspólnotą, pokazujący poziom zaawansowania ekonomicznego (tabela 1). Do grupy krajów o najniższym poziomie konwergencji (>60% dochodu średniej UE) zalicza się Łotwę, Polskę, Litwę, Estonię i Słowację. W drugiej grupie (61%-80% dochodu średniej w UE) znajdują się Czechy i Węgry, a w ostatniej (<80% dochodu) Słowenia. Podczas recesji w 2008 r. poziom dochodu krajów strefy euro (UE-18) spadł o pp., a wszystkie kraje poza Węgrami przyspieszyły konwergencję. Najszybciej w tym czasie doganiała średni poziom dochodu Wspólnoty Słowacja, następnie Łotwa, Estonia, Litwa, Czechy, Polska i Słowenia. Od 2009 r. tempo pogoni za czołówką było niejednakowe wśród nowych członków. Ani recesja, ani problemy budżetowe strefy euro nie odbiły się na konwergencji Polski. Najostrzejsze załamanie recesyjne wzniciło dywergencję w krajach nadbałtyckich i w Słowenii, która do 2016 r. nie odzyskała jeszcze swojej pozycji do średniej unijnej z 2005 r. Czechy okres lekkiej dywergencji odnotowały w latach 2010-2012, a poziom dochodu Węgier w całym okresie fluktuował, lecz powoli zmniejszył dystans do średniego poziomu UE. Największy postęp w konwergencji w opisywanym okresie odnotowały kraje, startujące z najbardziej oddalonej pozycji od średniego dochodu UE, mierzonego parytetem siły nabywczej PKB na głowę, czyli kolejno: Litwa, Polska, Słowacja, Łotwa, Estonia, Czechy, Węgry. Tylko w Słowenii wystąpiła dywergencja. Kraje, które początkowo znalazły się w pierwszej grupie, przesunęły się do grupy drugiej, a Czechy do pierwszej, wyprzedzając w procesie konwergencji Słowenię. Nie można stwierdzić jednoznacznej zależności między wstąpieniem do strefy euro a przyspieszeniem zbliżenia poziomu dochodu do średniej UE.

Tabela 1. Wskaźnik spójności gospodarek krajów Europy Środkowej i Wschodniej z Unią Europejską w latach 2005-2016 (PKB wyrażone parytetem siły nabywczej PSN per capita w stosunku do średniej UE)

Kraj	PKB PSN per capita											
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	<i>12</i>	<i>13</i>
UE-27	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
UE-18	110	110	110	109	109	108	108	108	107	107	107	106
Czechy	79	79	82	84	85	83	83	83	84	86	87	88
Estonia	60	64	69	69	64	65	71	74	75	76	75	74

cd. tabeli 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Litwa	53	55	60	63	56	60	66	70	73	75	75	75
Łotwa	50	53	57	59	52	53	57	60	62	64	64	65
Polska	50	51	53	55	60	62	65	67	67	68	69	69
Słowacja	60	63	67	71	71	74	75	76	77	77	77	77
Słowenia	87	86	87	90	85	83	83	82	81	83	83	83
Węgry	62	61	60	62	64	64	66	65	67	68	68	67

Źródło: Dane Eurostatu [www 1].

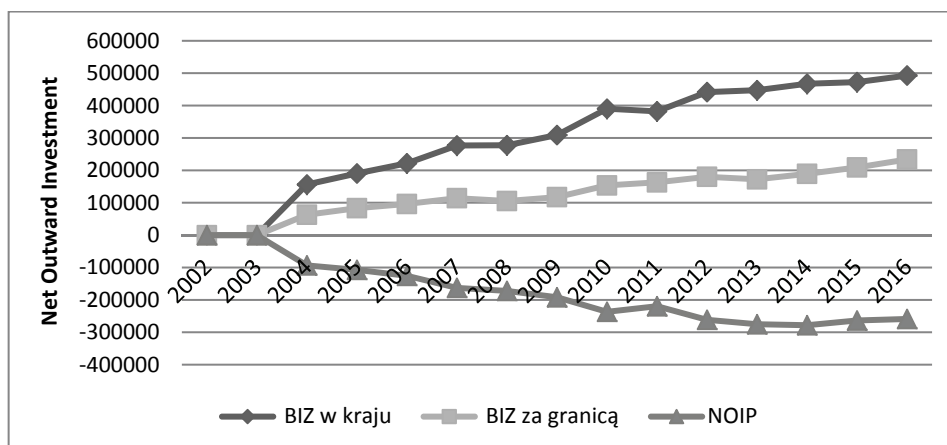
Od 2005 r. do 2016 r. Wspólnota rozwijała się średniorocznie w tempie 1,16%, a kraje strefy euro nawet wolniej (0,94%). Spośród nowych członków UE najwyższe średnioroczne tempo wzrostu odnotowano w Słowacji (3,92%), w Polsce (3,76%) i na Litwie (3,04%). Średnioroczne tempo wzrostu powyżej 2% zaobserwowano w Łotwie (2,55%), w Czechach (2,53%) i w Estonii (2,39%). Najwolniej wzrastały gospodarki Słowenii (1,5%) i Węgier (1,25%). Czołówkę rankingu z punktu widzenia obu kryteriów tworzą Polska, Słowacja i Litwa; zamykają Słowenia i Węgry.

Utrzymujące się do recesji wysokie tempo wzrostu PKB w Polsce uruchomiło bardzo szybkie przyrosty BIZ jako kraju goszczącego i macierzystego (tabela 2). Zakłócenia na rynkach finansowych przyhamowały rozkręcającą się internacjonalizację gospodarki, zwłaszcza po stronie wywozu kapitału za granicę. Jest to istotne, gdyż Polska – chociaż dotyczy to wszystkich nowych członków – startowała z bardzo niskiego procentowego udziału wywożonego zasobu kapitału za granicę (poniżej 1% PKB do 2003r.). Najdłużej też absorbowała efekt integracyjny, mierzony dynamiką zasobów, gdyż do 2012 r. utrzymała dwucyfrowy średni przyrost obu, tj. 14,3% w napływie i 14,6% w odpływie BIZ. Średnie zmiany zasobu BIZ w kraju (10,5%) i za granicą (12,1%) w badanym okresie oznaczają dominację tempa wywozu kapitału za granicę nad tempem jego przyływu oraz dynamiki obu zasobów nad dynamiką wzrostu PKB, ale dokładna analiza pozycji konkurencyjnej wyznaczonej przez NOI (rys. 2), wskazuje, że wywóz inwestycji netto maleje dopiero od 2015 r., chociaż dynamika odpływu inwestycji za granicę przewyższa średniorocznie ponad trzykrotnie dynamikę napływu już od 2014 r., który stanowi swoisty rok przejęcia na IDP.

Tabela 2. Dynamika realnego poziomu PKB i dynamika zasobu BIZ Polski w latach 2005-2016 (rok poprzedni = 100)

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
PKB	3,2	6,2	7,0	4,2	2,8	3,6	5,0	1,6	1,4	3,3	3,8	2,7
Zasób w kraju	21,8	16,4	24,8	0,2	11,4	26,3	-2,0	15,5	1,3	4,5	1,1	4,3
Zasób za granicą	32,1	15,6	18,6	-7,7	11,4	30,9	6,0	10,6	-4,3	9,8	10,4	11,9

Źródło: Na podstawie danych Eurostatu [www 1].

Rys. 2. Ścieżka rozwoju inwestycji Polski w latach 2002-2016 w mln euro

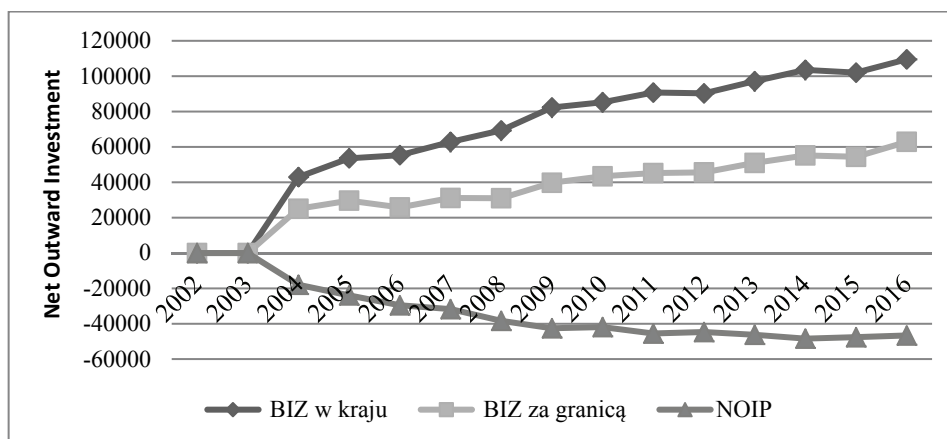
Źródło: Na podstawie danych Eurostatu [www 1].

Najwyższe tempo wzrostu PKB Słowacji w badanym okresie sprzyjało podnoszeniu wskaźnika spójności z Wspólnotą i relatywnie szybkiemu napływowi BIZ. Interpretacja IDP (tabela 3 i rys. 3) nie jest jednoznaczna. Wydawałoby się, że wejście do strefy euro w 2009 r. przyspieszy przejście do 3 etapu IDP już na początku drugiej dekady, ale kilkuletnie fluktuacje NOI wydłużyły okres przejścia i dopiero ostatnie dwa lata mogą sygnalizować początek nowego trendu, potwierdzonego przekonującą dominacją średniego tempa odpływu zasobu BIZ nad jego napływem. Brak zdecydowanego odbicia koreluje z 4-letnią stagnacją wskaźnika spójności Słowacji.

Tabela 3. Dynamika realnego poziomu PKB i dynamika zasobu BIZ Słowacji w latach 2005-2016 (rok poprzedni = 100)

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
PKB	6,8	8,5	10,8	5,6	-5,4	5,0	2,8	1,7	1,5	2,6	3,8	3,3
Zasób w kraju	24,7	3,3	13,6	10,3	18,7	3,6	6,4	-0,5	7,6	6,6	-1,5	7,4
Zasób za granicą	18,3	-12,9	20,6	-0,4	28,2	9,2	4,2	0,9	19,7	8,3	-1,4	15,6

Źródło: Na podstawie danych Eurostatu [www 1].

Rys. 3. Ścieżka rozwoju inwestycji Słowacji w latach 2002-2016 w mln euro

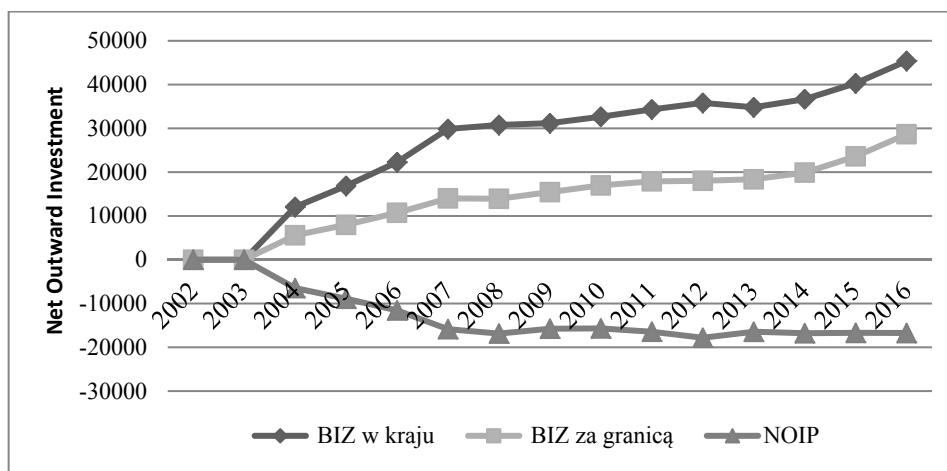
Źródło: Na podstawie danych Eurostatu [www 1].

Litwa jest krajem, który dokonał największego skoku do średniego poziomu dochodu UE wskutek tempa wzrostu PKB (tabela 4), pomimo jednorazowego, ale dokuczliwego spadku w 2009 r. Wprawdzie średnia dynamika zasobu BIZ za granicą jest dwukrotnie wyższa od dynamiki tegoż w kraju od 2013 r., to nie znajduje to jednoznacznego odzwierciedlenia na IDP. Do 2008 r. pozycja konkurencyjna Litwy wyraźnie znajdowała się na 2 etapie IDP. W następnym 8-letnim okresie NOI drga nieznacznie, a to oznacza spłaszczenie i wydłużenie przejścia z etapu 2 do 3 na IDP, ergo, stagnację pozycji konkurencyjnej Litwy, mierzonej przez NOI (rys. 4), która pokrywa się z 3-letnim okresem zastoju w konwergencji Litwy ze średnim poziomem dochodu per capita w UE.

Tabela 4. Dynamika realnego poziomu PKB i dynamika zasobu BIZ Litwy w latach 2005-2016 (rok poprzedni = 100)

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
PKB	7,7	7,4	11,1	2,6	-14,8	1,6	6,0	3,8	3,5	3,5	1,8	2,3
Zasób w kraju	39,8	32,2	34,0	3,1	1,3	4,7	5,1	4,4	-2,8	5,3	9,9	12,6
Zasób za granicą	42,6	34,5	30,7	-0,6	10,9	9,9	5,4	0,7	1,9	8,3	18,6	21,4

Źródło: Na podstawie danych Eurostatu [www 1].

Rys. 4. Ścieżka rozwoju inwestycji Litwy w latach 2002-2016 w mln euro

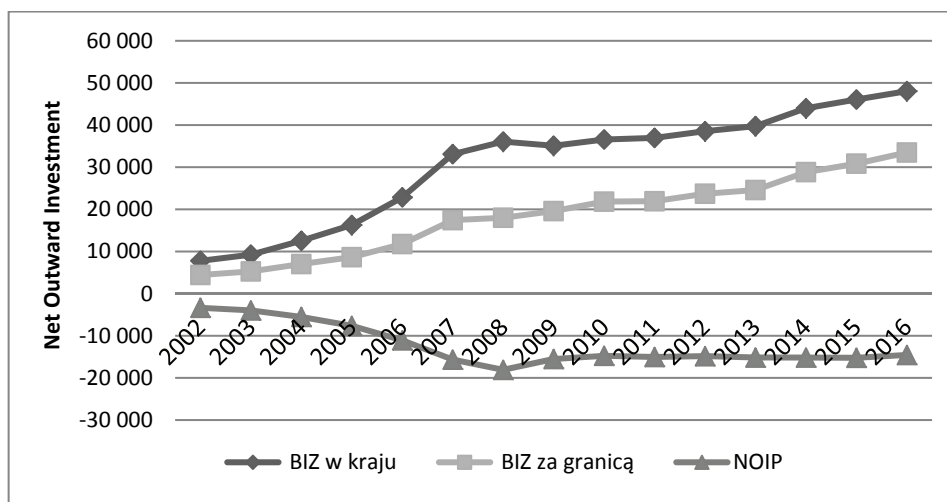
Źródło: Na podstawie danych Eurostatu [www 1].

Niższe tempo wzrostu Łotwy wynika z 3-letniego załamania koniunktury (lata 2008-2010) gospodarki wrażliwej na procesy zachodzące w otoczeniu międzynarodowym. IDP Łotwy pokazuje szybkie uruchomienie efektu integracyjnego do 2008 r. i wyraźny 2 etap na IDP do przegięcia NOI w tym roku. Od 2009 r., wskutek wyższej dynamiki wywozu zasobu BIZ w porównaniu do napływu BIZ (tabela 5) obserwuje się jednostajną, choć powolną, zmianę pozycji konkurencyjnej, mierzoną wartością NOI. Tę 9-letnią tendencję można uznać jako wejście Łotwy w 3 etap ścieżki rozwoju inwestycji (rys. 5).

Tabela 5. Dynamika realnego poziomu PKB i dynamika zasobu BIZ Łotwy w latach 2005-2016 (rok poprzedni = 100)

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
PKB	10,7	11,9	9,9	-3,6	-14,3	-3,8	6,4	4,0	2,6	2,1	2,7	2,0
Zasób w kraju	29,9	40,2	44,9	9,0	-2,7	4,2	1,0	4,3	3,1	10,7	4,7	4,3
Zasób za granicą	23,2	36,1	48,2	3,2	8,8	11,5	0,4	8,1	3,7	17,2	7,0	8,6

Źródło: Na podstawie danych Eurostatu [www 1].

Rys. 5. Ścieżka rozwoju inwestycji Łotwy w latach 2002-2016 w mln euro

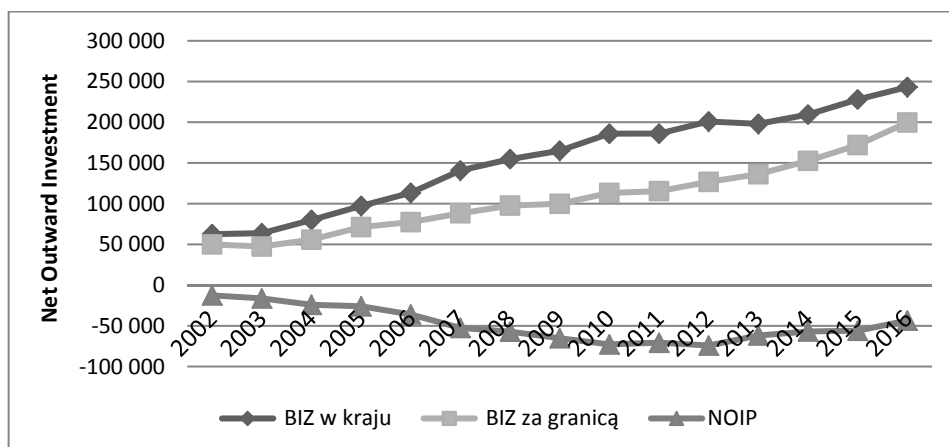
Źródło: Na podstawie danych Eurostatu [www 1].

Reakcja Czech na kryzys finansowy odzwierciedliła się w ujemnej dynamice wzrostu PKB (tabela 6), a później wystąpiła 3-letnia dywergencja w poziomie dochodu per capita. Natomiast zasoby BIZ w kraju i za granicą nie odczuły zahamowania aktywności gospodarczej. W całym okresie obserwacji zasoby inwestycji zagranicznych wzrastały w dość wyrównanym tempie. Dynamika obu zasobów BIZ wskazuje na uruchomienie efektu procesów integracyjnych aż do 2012 r. i od tegoż następuje zdecydowane przejście do 3 etapu na IDP (rys. 6), potwierdzone ponad dwukrotnie wyższą dynamiką wzrostu zasobu BIZ za granicą wobec dynamiki zasobu w kraju.

Tabela 6. Dynamika realnego poziomu PKB i dynamika zasobu BIZ Czech w latach 2005-2016 (rok poprzedni =100)

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
PKB	6,5	6,9	5,6	2,7	-4,8	2,3	1,8	-0,8	-0,5	2,7	5,3	2,6
Zasób w kraju	21,6	16,5	24,2	10,0	6,7	12,6	0,1	8,0	-1,4	5,8	8,8	6,7
Zasób za granicą	27,6	8,6	14,0	10,7	2,3	13,3	1,9	9,9	7,4	12,0	12,7	16,1

Źródło: Na podstawie danych Eurostatu [www 1].

Rys. 6. Ścieżka rozwoju inwestycji Republiki Czeskiej w latach 2002-2016 w mln euro

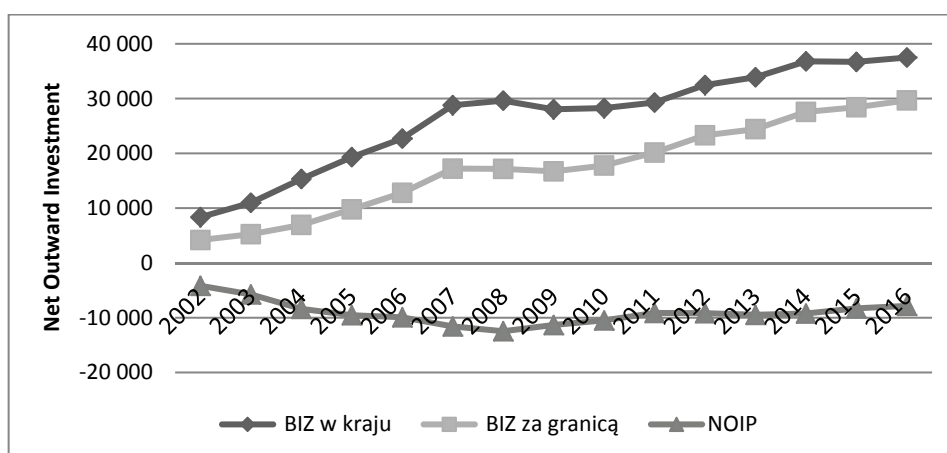
Źródło: Na podstawie Eurostatu [www 1].

Estonia skutki recesji odczuła równie boleśnie jak Litwa i Łotwa (tabela 7). Obserwuje się też koincydencję z doganianiem średniego poziomu dochodu na głowę w UE. Wskaźnik spójności gospodarki estońskiej z gospodarką UE rośnie wraz z tempem wzrostu PKB do 2014 r. i znowu się obniża, gdy spada dynamika PKB. Pozycja konkurencyjna Estonii, mierzona NOI (rys. 7), wskazuje wyraźną zmianę już od 2008 r. Przejście do 3 etapu IDP wynika z dwukrotnej przewagi średniorocznej dynamiki wywozu BIZ nad dynamiką napływu od 2009 r.

Tabela 7. Dynamika realnego poziomu PKB i dynamika zasobu BIZ Estonii w latach 2005-2016 (rok poprzedni = 100)

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
PKB	9,4	10,3	7,7	-5,4	-14,7	2,3	7,6	4,3	1,4	2,8	1,4	1,6
Zasób w kraju	26,0	17,6	26,8	2,9	-5,3	0,8	3,6	10,9	4,4	8,6	-0,3	2,2
Zasób z granicą	40,9	30,8	34,5	-0,3	-2,6	6,3	13,4	15,6	4,8	12,9	3,1	4,4

Źródło: Na podstawie danych Eurostatu [www 1].

Rys. 7. Ścieżka rozwoju inwestycji Estonii w latach 2002-2016 w mln euro

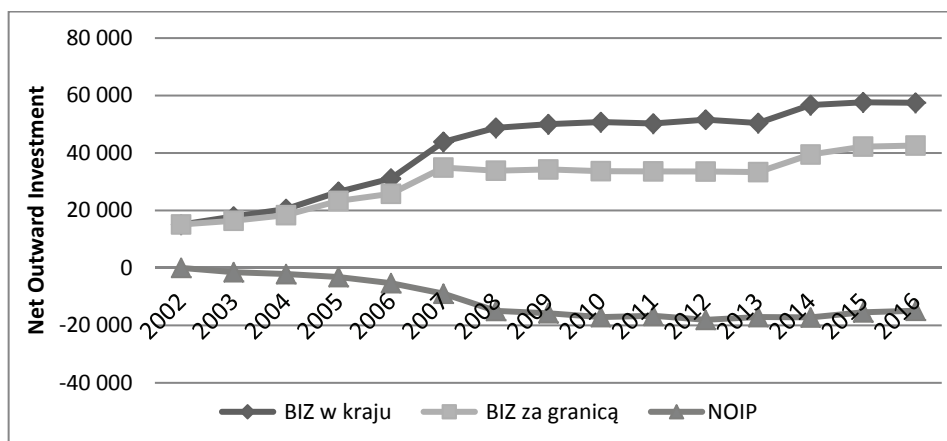
Źródło: Na podstawie Eurostatu [www 1].

Analiza dynamiki zasobów BIZ Słowenii pozwala wyróżnić trzy okresy (tabela 8): z efektem integracyjnym do 2008 r., zastoju do 2012 r., pobudzenia od 2013 r., w którym przeważa tempo wzrostu zasobu za granicą w porównaniu do tempa zasobu w kraju. NOI osiąga dno w 2012 r., ale zmianę pozycji konkurencyjnej w związku z przejściem do 3 etapu IDP bardziej adekwatnie byłoby określić latami przegięcia (rys. 8).

Tabela 8. Dynamika realnego poziomu PKB i dynamika zasobu BIZ Słowenii w latach 2005-2016 (rok poprzedni = 100)

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
PKB	4,0	5,7	6,9	3,3	-7,8	1,2	0,6	-2,7	-1,1	3,1	2,3	2,5
Zasób w kraju	29,3	17,6	41,1	11,1	2,6	1,5	-1,0	2,7	-2,2	12,4	1,7	-0,3
Zasób za granicą	27,0	10,6	35,4	-3,1	1,3	-1,8	-0,2	-0,1	-0,6	18,4	6,9	0,9

Źródło: Na podstawie danych Eurostatu [www 1].

Rys. 8. Ścieżka rozwoju inwestycji Słowenii w latach 2002-2016 w mln euro

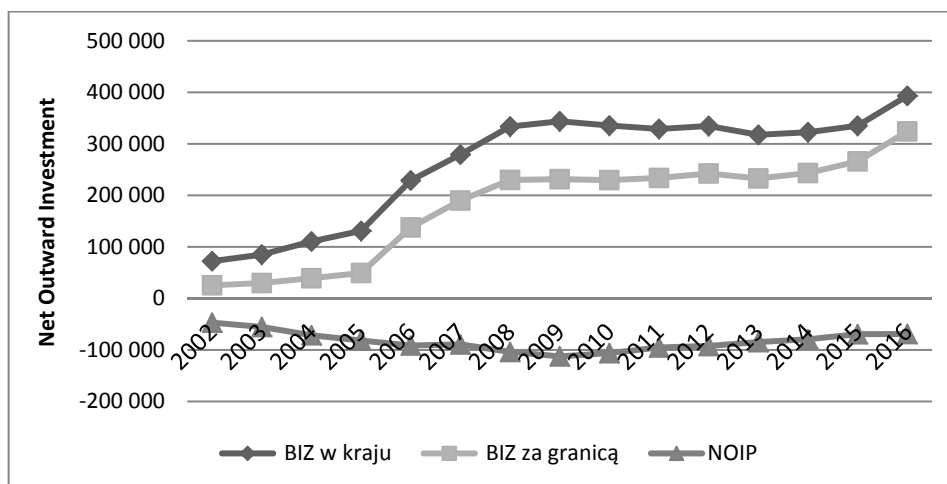
Źródło: Na podstawie danych Eurostatu [www 1].

Gospodarka Węgier osiągnęła najniższą dynamikę wzrostu PKB od 2005 r. (tabela 9) wśród KESiW. Zaawansowana internacjonalizacja gospodarki nie przełożyła się ani na szybszy wzrost PKB, ani na większą spójność z gospodarką UE. IDP Węgier pokazuje zdecydowany efekt integracyjny zarówno w napływie, jak i odpływie zasobów BIZ, trwający do 2008 r., a 2009 jest rokiem przejęcia IDP, która przebiega równie łagodnie w 2 etapie, jak też w 3, co świadczy o stopniowej zmianie pozycji konkurencyjnej Węgier (rys. 9).

Tabela 9. Dynamika realnego poziomu PKB i dynamika zasobu BIZ Węgier w latach 2005-2016 (rok poprzedni = 100)

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
PKB	4,4	3,9	0,4	0,9	-6,6	0,7	1,7	-1,6	2,1	4,0	3,1	2,0
Zasób w kraju	18,5	74,7	21,9	29,5	3,0	-2,4	-2,0	1,7	-5,1	1,6	3,9	17,3
Zasób za granicą	26,6	79,2	37,9	21,0	1,7	-0,8	1,9	3,7	-3,9	4,5	9,3	21,9

Źródło: Na podstawie danych Eurostatu [www 1].

Rys. 9. Ścieżka rozwoju inwestycji Węgier w latach 2002-2016 w mln euro

Źródło: Na podstawie danych Eurostatu [www 1].

Podsumowanie

Koncepcja inwestycyjnej ścieżki rozwoju jest użytecznym narzędziem badawczym w kontekście integracji Wspólnoty. Scenariusz doganiania krajów EU-15 uaktywnił się dzięki BIZ napływającym do KESiW, które były nośnikiem zmian pozycji konkurencyjnej. Chociaż kraje ESiW nie są grupą homogeniczną pod względem rozważanych cech, to można zauważyć podobieństwa i sformułować skromne prawidłowości.

W roku akcesji do UE wszystkie kraje ESiW były zdecydowanymi importarami BIZ. Aczkolwiek zasób kapitału w kraju i za granicą był zróżnicowany, to znajdowały się one w 2 etapie IDP, na co wskazuje symboliczny procentowy udział wywiezionego zasobu. Najbardziej wykorzystały możliwości progresu kraje najsłabsze ekonomicznie w roku akcesji (Polska, Słowacja i Litwa). Przyjmując, że wszystkie kraje przeszły do 3 etapu na IDP ze względu na przesunięcie się poza rok przegięcia NOI wskutek co najmniej dwukrotnie wyższej dynamiki wzrostu zasobu BIZ za granicą niż w kraju w bieżącej dekadzie, to przeobrażenia na ścieżce również indywidualizowały poszczególne kraje. Dotyczyło to tempa zmian wielkości zasobów i czasu zarówno pod względem roku (najwcześniej Estonia, Łotwa i Węgry w 2008 r.), jak i okresu trwania przegięcia z uwagi na wydłużenie czasu, w którym NOI fluktuował z relatywnie niewielką amplitudą (najdłużej Słowenia).

We wszystkich krajach wystąpił wyraźny efekt integracyjny, trwający do kryzysu finansowego, charakteryzujący się dwucyfrowym średniorocznym przyrostem zasobów BIZ w kraju i za granicą.

Nie występuje stała zależność między przyłączeniem się do strefy euro a zdynamizowaniem zasobów BIZ, ponieważ tylko w pierwszym roku wystąpiło kilkupunktowe ożywienie w zasobach w obu kierunkach. Nie zanotowano też przyspieszenia konwergencji, która odzwierciedliłaby się zmianami wskaźnika spójności, wśród krajów strefy euro.

Zważywszy przeobrażenia zilustrowane przy użyciu kategorii, opisujących wartościowo IDP należy uznać, że kraje ESiW wykorzystały dotychczas – choć w różnym nasileniu – szanse i oczekiwania, wynikające z przynależności do UE.

Literatura

- Dunning J.H. (1980), *Towards an Eclectic Theory of International Production*, "Journal of International Business Studies", Vol. 11, s. 9-31.
- Dunning J.H. (1981), *Explaining the International Direct Investment Position of Countries. Towards a Dynamic or Developmental Approach*, "Weltwirtschaftliches Archiv", No. 119, s. 30-64.
- Dunning J.H., Narula R. (1994), *Transpacific Foreign Direct Investments and the Investment Development Path: The Record Assessed*, "Essays in International Business", No. 10, s. 1-69.
- Dunning J.H., Narula R. (1996), *The Investment Development Path Revisited: Some Emerging Issues* [w:] J.H. Dunning, R. Narula (eds.), *Foreign Direct Investment and Governments: Catalysts for Economic Restructuring*, Routledge, London – New York.
- Dunning J.H. (2001), *The Eclectic (OLI) Paradigm of International Production: Past, Present and Future*, "International Journal of the Economics and Business", Vol. 8(2), s. 173-190.
- Dunning J.H., Lundan S.M. (2008), *Multinational Enterprises and the Global Economy*, Edward Elgar, Cheltenham.
- Ferencikova S. Sr., Ferencikova S. Jr (2012), *Outward Investment Flows and the Development Path. The Case of Slovakia*, "Eastern European Economics", Vol. 50(2), s. 85-111, DOI 10.2753/EEE0012-8775500205.
- Giddens A. (2014), *Turbulent and Mighty Continent. What Future for Europe? Revised and Updated*, Polity Press, Cambridge, MA.
- Jaklič A., Svetličič M. (2001a), *Does Transition Matter? FDI from Czech Republic, Hungary and Slovenia*, "Transitional Corporations", Vol. 10(2), s. 67-105.

Kaminski B. (2001), *How Accession to the European Union Has Affected External Trade and Foreign Direct Investment in Central European Economies*, International Economics Working Papers, No. 2578, World Bank, Washington, DC.

Kayam S.S., Hisarciklilar M. (2009), *Revising the Investment Development Path (IDP): a Non Linear Fluctuation Approach*, "International Journal of Applied Econometrics and Quantitative Studies", Vol. 6(2), s. 63-82.

Majewska M., Buszkowska E. (2014), *The Changes in the Position of Poland on Its Investment Development Path: The Results of the Empirical Analysis*, „Optimum. Studia Ekonomiczne”, nr 5(71), s. 159-171.

[www 1] www.ec.europa.eu/eurostat/data (dostęp: 7.08.2017).

COUNTRIES OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE UNDER THE CONCEPT OF INVESTMENT DEVELOPMENT PATH (IDP) AFTER THE ACCESSION TO THE EUROPEAN UNION

Summary: The article is an attempt to present a “balance sheet” for countries of Central and Eastern Europe as considers their attendance in the EU. A theoretical basis to assess their economic achievements is being provided by the Investment Development Path (IDP), firmly embedded in international economics. The cognitive objective is the answer to the question whether newcomers improved their competitive advantages after the accession to the EU taking FDI as the significant factor of economy’s internationalization. The subject of research in order to plot the IDP are: the convergence with the UE average income per capita as grounds to plot the IDP, measured by the cohesion indicator, stocks of inward and abroad FDI, and the analysis of the Net Outward Investment.

Keywords: Investment Development Path ((IDP), Foreign Direct Investment (FDI), Net Outward Investment (NOI), Countries of Central and Eastern Europe (CCEE), European Union (EU).